

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής, Τομέας Δημοσίου Δικαίου

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου
Μάθημα : Συνταγματικό Δίκαιο
Καθηγητής: Α.Γ. Δημητρόπουλος

Θέμα εργασίας

***Η γενική αρχή του σεβασμού και της προστασίας της
ανθρώπινης αξίας***

Μαρία Παπακώστα

A.M 337

Αθήνα 2003

Περίληψη

Η γενική αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας διέπει ολόκληρο το σύστημα της συνταγματικής προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ενώ αποτελεί οδηγό για την ερμηνεία και των διατάξεων της κοινής νομοθεσίας και δεν υπόκειται σε κανένα περιορισμό καθώς αποτελεί το όριο για τον προσδιορισμό του ατομικού δικαιώματος.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/1986/2001 «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας». Η συστηματική θέση του παραπάνω άρθρου αλλά και το περιεχόμενό του, φανερώνουν ότι ο συντακτικός νομοθέτης αντιλαμβάνεται την αξία του ανθρώπου ως μια θεμελιώδη αρχή, το πεδίο εφαρμογής της οποίας δεν περιορίζεται μόνο στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, αλλά έχει σημασία και για την ερμηνεία οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής ή κοινής νομοθετικής διάταξης. Πρόκειται, συνεπώς, όχι απλά για μία κατευθυντήρια αλλά για μία θεμελιώδη, νομική, κανονιστικού περιεχομένου, πλήρως δεσμευτική διάταξη, που εξαιρείται από τις υποκείμενες σε αναθεώρηση ή σε αναστολή διατάξεις (άρθρο 110 παρ. 1, και άρθρο 48 παρ.1Σ) και η οποία εφαρμόζεται επικουρικά μόνο έναντι των ειδικών διατάξεων που θεμελιώνουν τα ατομικά δικαιώματα.

Ειδικότερα, με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνεται μια γενική αρχή που προστατεύει τον πυρήνα της προσωπικότητας του ανθρώπου¹, ως έλλογου όντος, ώστε αυτός να μην υποβαθμίζεται σε αντικείμενο. Πιο συγκεκριμένα, η αρχή αυτή αναλύεται στην υποχρέωση των διαφόρων κρατικών οργάνων να σέβονται την αξία του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή να μην την προσβάλουν κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας, αλλά και να την προστατεύουν, να μεριμνούν δηλαδή για την αποτροπή της προσβολής της, τόσο εκ μέρους των φορέων της εξουσίας όσο και εκ μέρους των ιδιωτών. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημάνουμε ότι η προστασία αυτή αφορά όλους τους ανθρώπους που βρίσκονται στην Ελλάδα, καθώς στο Σύνταγμα γίνεται αναφορά στο σεβασμό και στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, χωρίς να γίνεται ειδικότερη μνεία για τους Έλληνες πολίτες.

Το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξίας προκύπτει και από άλλες συνταγματικές διατάξεις, όπως εκείνες των άρθρων 4 παρ. 1 και 2, 5 παρ. 1 και 2, 7 παρ. 2, 106 παρ. 2, που αναφέρονται αντίστοιχα στην ισότητα των πολιτών, στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, στην

---

¹ Κατά τον Κ. Χρυσόγονο, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2002, σελ. 110, το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος θεμελιώνει ευρύτερα υποχρέωση σεβασμού και προστασίας της ανθρώπινης αξίας και όταν αυτή δεν αντιστοιχεί ακόμα ή πια σε συγκεκριμένο πρόσωπο (όπως οι περιπτώσεις του κυοφορούμενου και του νεκρού).

απαγόρευση βασανιστηρίων, σωματικής κάκωσης, βλάβης της υγείας ή άσκησης ψυχολογικής βίας και στην απαγόρευση της ανάπτυξης ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας σε βάρος της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Επιπλέον, στο επίπεδο της κοινής νομοθεσίας η εξειδίκευση του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος βρίσκεται στα άρθρα 34 και 57 του Αστικού Κώδικα που αναφέρονται στην ικανότητα του ανθρώπου να είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, μεταξύ των οποίων και του δικαιώματος στην προσωπικότητα. Αλλά και στο πεδίο του Ποινικού Δικαίου προστατεύεται η προσωπικότητα του ανθρώπου και κατ'επέκταση η ανθρώπινη αξία. Η προστασία αυτή φαίνεται κυρίως στα άρθρα 299 επ. , 308 επ., 322 επ., 361 επ., και 370 επ., τα οποία αναφέρονται αντίστοιχα στα εγκλήματα κατά της ζωής, τις σωματικές βλάβες, τα εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας, τα εγκλήματα κατά της τιμής και την παραβίαση απορρήτων.

Χαρακτηριστική, εξάλλου, είναι η εφαρμογή και η ερμηνεία της παραπάνω αρχής από τα Ελληνικά Δικαστήρια. Έχει γίνει για παράδειγμα δεκτό² ότι η λύση του γάμου με διαζύγιο, λόγω τετραετούς διάστασης (1439 παρ. 3 ΑΚ), δεν είναι αντίθετη με τα άρθρα του Συντάγματος τα οποία προστατεύουν την αξία του ατόμου, την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και τον θεσμό της οικογένειας. Επίσης, το ΣΤΕ στην υπ'αριθμ. 1647/1987 απόφασή του³ έκρινε ότι η υποχρέωση την οποία καθιέρωνε το Ν.Δ 145/1974 για τους εν ενεργία αξιωματικούς, τους οποίους υποχρέωνε να λαμβάνουν άδεια για να συνάψουν γάμο θέτοντας ως προϋποθέσεις την ηθική, την κοινωνική θέση την ιθαγένεια και τα φρονήματα της μέλλουσας συζύγου ήταν αντίθετη με το Σύνταγμα καθώς το τελευταίο αναγνωρίζει ως υπέρτατη αξία, χάριν της οποίας υφίσταται και οργανώνεται η έννομη τάξη, τον άνθρωπο και θεσπίζει τα επί μέρους ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα για την διασφάλιση της επί ίσοις όροις ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του καθενός. Ο χαρακτήρας της γενικής αρχής του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας ως ιδιαίτερης συνταγματικής επιταγής γίνεται δεκτός και στην υπ'αριθμ. 4054/1992 απόφαση του Τριμελούς

² Έτσι οι ΕφΑθ 6131/1985, ΑρχΝομ 1986, τόμος ΛΖ σελ. 113 και ΑΠ 47/1993 (Γ' τμήμα), ΝοΒ 1993, τόμος 41 σελ. 1084 και ΕΛΔ/σύνη 1995, τόμος 36, σελ. 1065.

³ ΕΛΔ/σύνη 1987 τόμος 28 σελίδα 1476.

Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών⁴, στην οποία το δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος δεσμεύει κάθε πολιτειακό όργανο που ασκεί κρατική λειτουργία, καθώς και ότι οι διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου που προστατεύουν την προσωπικότητα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ειδικές συνταγματικές επιταγές, διαπίστωση που έχει ιδιαίτερη σημασία για την ερμηνεία τους. Τέλος και η Ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έκρινε με την υπ' αριθμ. 91/2001, απόφασή της ότι η συναίνεση του ατόμου που συμμετέχει σε ζωντανή τηλεοπτική σειρά και που νομιμοποιεί τον υπεύθυνο της επεξεργασίας να συλλέξει προσωπικά δεδομένα και να δημιουργήσει αρχείο είναι αντισυνταγματική, παράνομη και αντίθετη με τα χρηστά ήθη, αφού δημιουργεί συμπεριφορά αντικείμενη προς τις συνταγματικές διατάξεις του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου.

Συμπερασματικά, η γενική αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας διέπει ολόκληρο το σύστημα της συνταγματικής προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και η διαφορά της από τις άλλες σχετικές διατάξεις του Συντάγματος οφείλεται και στην καθολικότητα της σημασίας της. Παράλληλα, αποτελεί οδηγό για την ερμηνεία και των διατάξεων της κοινής νομοθεσίας και δεν υπόκειται σε κανένα περιορισμό καθώς αποτελεί το όριο για τον προσδιορισμό του ατομικού δικαιώματος.

---

⁴ ΝοΒ 1992, τόμος 40 ,σελίδα 923.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κ. Γεωργόπουλου, *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*, 12^η έκδοση, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.
- Π. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τόμοι Α-Β*, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991.
- Α. Δημητρόπουλου, *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου*, Θ΄ έκδοση, Αθήνα, 2001.
- Α. Μάνεση, *Συνταγματικά Δικαιώματα, α΄ ατομικές ελευθερίες, πανεπιστημιακές παραδόσεις*, δ΄ έκδοση, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Κ. Χρυσόγονου, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, 2^η έκδοση, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002

